

## Otvorený list ministrom práce sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

Vzhľadom na aktuálnu vážnosť situácie, vyvolanú návrhom zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len: „novela“ a „zákon“), ktorá po jej schválení v legislatívnom procese, predpokladanom na novembrovej schôdzi NR SR, má podstatne ovplyvniť ďalšie fungovanie sociálnej ekonomiky v Slovenskej republike už od 01.01.2026, som sa pre naliehavosť problému a krátkosť času, ako konateľ a riaditeľ jedného mestom založeného sociálneho podniku, rozhodol informovať Vás ako aj širokú a odbornú verejnosť o najpodstatnejších ohrozeniach vyplývajúcich z tejto novely, z pohľadu subjektu sociálnej ekonomiky. Novela síce nebude mať výrazne negatívny dopad na celú spoločnosť, podstatne až existenčne sa ale dotýka všetkých zamestnancov integračných sociálnych podnikov – neznevýhodnených, znevýhodnených, zdravotne znevýhodnených aj zraniteľných, ale aj samotných integračných sociálnych podnikov a ich závislých osôb. Nejde len o riziká, ktoré sa dajú eliminovať vlastnou činnosťou, ide už o ohrozenie, ktoré sa stane skutočnosťou, ak tí, v ktorých kompetencii možnosti na zvrátenie hrozieb sú, neurobia to, čo by tieto hrozby odvrátilo.

V tejto chvíli je známy konkrétny návrh novely, v štádiu medzirezortného pripomienkového konania, čo v podstate predstavuje finálnu verziu návrhu zákona, ktorý je do skráteneho pripomienkového konania predložený spolu s predkladacou správou, z ktorej pre lepšie pochopenie vážnosti situácie, dve jej ucelené časti citujem:

„Hlavným cieľom návrhu zákona je na základe doterajšej aplikačnej praxe upraviť, posilniť a nastaviť ďalšie smerovanie sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania na Slovensku prostredníctvom **systemových zmien, týkajúcich sa pravidiel zamestnávania, financovania a fungovania registrovaných sociálnych podnikov.**“

„Návrh zákona je predmetom skráteneho pripomienkového konania v trvaní siedmich pracovných dní. **Dôvodom skráteneho pripomienkového konania je aktuálna ekonomická situácia, ktorá si vyžaduje okamžité a cielečné zásahy** s cieľom zmierniť negatívne hospodárske a sociálne dôsledky pre obyvateľstvo, zamestnávateľov a verejné inštitúcie. Navrhovaná právna úprava predstavuje súbor opatrení so stabilizačným účinkom, ktoré majú zabrániť vzniku závažných hospodárskych škôd, ohrozeniu zamestnanosti a prehĺbeniu sociálnych nerovností. **Naliehavosť prijatia návrhu zákona vyplýva z aktuálneho vývoja ekonomických ukazovateľov a identifikovania rizík pre verejné financie. Limity verejných financií a požiadavka konsolidácie verejných výdavkov si vyžadujú, aby návrh zákona nadobudol účinnosť 1. januára 2026.**“

Z citovaných častí odôvodnenia návrhu novely zákona, aj bez subjektívneho komentára, ale najmä z obsahu predloženej novely, jednoznačne vyplýva záver, že už predpokladaný dopad na fungovanie sociálnej ekonomiky bude drastický - je to aj verejne deklarováný cieľ, **pretože integračné sociálne podniky boli identifikované ako riziko pre verejné financie!**

Konateľom a riaditeľom mestského sociálneho podniku som takmer 4 roky – od začiatku výkonu jeho hospodárskej činnosti až doposiaľ. Realitu sociálneho podnikania preto poznám vo všetkých jej podobách a súvislostiach, rovnako ako ostatní konatelia a riaditelia na rovnakých pozíciách. Rozbehnutie činnosti sociálnych podnikov nebolo vôbec jednoduché a **jednoduché nie je ani udržanie ich prevádzky v už aktuálnych ekonomických podmienkach. Po niekoľkých rokoch náročnej práce, mnohí alebo väčšina aj bez nároku na akúkoľvek odmenu za desiatky až stovky hodín práce vo verejnom záujme, sme sa dopracovali k stabilizácii a výraznejším úspechom. S dôverou a hlbokým presvedčením, že sociálna ekonomika nie je jednorazový a krátkodobý projekt ale funkčná a dlhodobo udržateľná plánovaná súčasť ekonomického modelu, vstupovali sociálne podniky aj do rôznych dlhodobých (viacročných) záväzkov, súvisiacich s ich fungovaním a rozvojom, či už sú to úvery, alebo rôzne projekty a výzvy...**

A do tohto - sľubne sa vyvíjajúceho procesu, ktorý si aj z hľadiska legislatívneho nastavenia dovoľím nazvať transparentným, predvídateľným a pri správnom nastavení, s podporou účelovo viazaných prostriedkov rozpočtu Európskej únie, aj dlhodobo udržateľným - prichádza bez včasného varovania, primeranej odbornej, vecnej a konštruktívnej komunikácie s tými, ktorých sa to má najviac - až existenčne dotknúť (štatutárnymi zástupcami sociálnych podnikov), návrh novely, ktorá prináša do sociálnej ekonomiky pravý opak verejne deklarovaného cieľa a to: **stav právnej neistoty, maximálnu netransparentnosť, absolútnu nepredvídateľnosť, podmienky pre klientelizmus a s veľkou pravdepodobnosťou v konečnom dôsledku jej vedomú likvidáciu.**

Pre tých, ktorí rozumejú viac športovej terminológii ako podnikaniu v podmienkach sociálnej ekonomiky možno situáciu opísať tak, že v polovičke futbalovej sezóny (po tvrdej príprave, zohratí tímov a nastavení taktiky – v medziach dlhodobo platných pravidiel!) hlavný arbiter vyhlási: „Dost' bolo futbalu a jeho pravidiel, od teraz budete hrať volejbal, čiara bude tam, kde ju uvidím ja alebo iní rozhodcovia, nie, kde ju budete vidieť vy, samozrejme čiara patrí k ihrisku, ja určím, ktoré kluby môžu pokračovať, s akým príspevkom a svoje tímy zostavíte z tých hráčov, ktorí vám zostanú potom, čo vám ostatných diskvalifikujeme. Tí, ktorí aj za takých podmienok zostanú, budú vyhlásení za TOP tímy sezóny...“

Svoje dôvodné obavy odôvodňujem poukázaním napríklad na tri zásadné body návrhu novely:

**k bodu 41.** – návrhu časti znenia nového ustanovenia § 12 ods. 1 písm. a), ktorý vo svojej podstate, okrem iného, **zásadným spôsobom mení nárok na vyrovnávací príspevok v súvislosti so zamestnávaním zdravotne znevýhodnenej osoby, ktorá je už právoplatným rozhodnutím Sociálnej poisťovne uznaná za invalidnú.** Pre reálnu prax to znamená, že o doposiaľ predvídateľnom a zákonnom nároku na príspevok, založenom na právoplatnom rozhodnutí, vydanom na základe všeobecne záväzného právneho predpisu - zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, ktorý v Prílohe č. 4 **všeobecne, objektívne a taxatívne ustanovuje percentuálnu mieru poklesu schopnosti**

vykonávať zárobkovú činnosť podľa zdravotného postihnutia orgánov a systémov – vo vzťahu k vykonávaniu akejkolvek zárobkovej činnosti, pričom pod týmto pojmom je potrebné chápať aj akúkoľvek konkrétnu pracovnú činnosť, by podľa návrhu svojoľne, subjektívne, bez opory v taxatívne určených kritériách (teda arbitrárne) rozhodoval posudkový lekár ÚPSVaR, ktorý by mal posudzovať, či posudzovaná fyzická osoba má, alebo nemá dlhodobé zdravotné postihnutie vo vzťahu k pracovnej činnosti, ktorej podrobný opis je obsahom žiadosti. Je to absurdný a účelový návrh, pretože každý, teda aj posudkový lekár, je viazaný záverom vyplývajúcim z platného rozhodnutia Sociálnej poisťovne o priznaní invalidity, z ktorého jednoznačne a nepochybniteľne vyplýva aj miera poklesu schopnosti vykonávať akúkoľvek zárobkovú činnosť a tým aj akúkoľvek pracovnú činnosť so zohľadnením vzájomných súvislostí. Pri zamestnávaní a výkone konkrétnej pracovnej činnosti zdravotne znevýhodneným zamestnancom zamestnávateľ prihliada na konkrétne zdravotné znevýhodnenie, reálne možnosti a schopnosti zamestnanca, prispôbuje tomu pracovnú náplň a vytvára vhodné podmienky na výkon pracovnej činnosti zdravotne znevýhodneným zamestnancom, čo ale zamestnanca nevylicí, nezmení mieru poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť a ani neodstráni jeho zdravotné obmedzenie vyplývajúce zo zdravotného postihnutia (len mu umožní výkon pracovnej činnosti), teda v logických súvislostiach nemôže viesť ani k vysloveniu záveru, že zamestnanec, ktorý už má právoplatným rozhodnutím ustanovenú mieru poklesu vo vzťahu ku akejkoľvek zárobkovej činnosti, nemá dlhodobé zdravotné postihnutie vo vzťahu k pracovnej činnosti, ktorej podrobný opis je obsahom žiadosti. Všeobecne zdravotnú spôsobilosť na výkon konkrétnej pracovnej činnosti posudzuje formou vstupnej lekárskej prehliadky „pracovný“ lekár. Ak zdravotne znevýhodnená osoba nie je zdravotne spôsobilá na výkon konkrétnych pracovných činností, nemôže túto konkrétnu pracovnú činnosť ani vykonávať. Ak ju vykonávať môže (napr. aj s obmedzeniami), žiadateľ nesplní jednu z podmienok pre priznanie nároku – geniálne! Svojoľné a subjektívne posudzovanie, ktoré má umožniť posudkovému lekárovi (odtrhnutému od reality vykonávania jednotlivých pracovných činností a od svojho stola) konštatovať iný záver, ako ten, ktorý vyplýva z právoplatného rozhodnutia, ako individuálneho právneho aktu, je cesta, na konci ktorej je len strata doposiaľ transparentného, predvídateľného nároku na príspevok, strata právnej istoty zamestnávateľov, vytvorenie podmienok pre klientelizmus a istá úspora finančných prostriedkov na strane štátu v takej výške, v akej to bude potrebné, lebo na základe takeho lekárskeho posudku sa zdravotný stav ani miera poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť nezmenia. Ustanoviť objektívne merateľné kritéria pre každú čiastkovú pracovnú činnosť, ktorú má, alebo môže už objektívne zdravotne znevýhodnený zamestnanec na pracovnom mieste vykonávať a zároveň pre každú diagnózu, nie je pre nekonečné množstvo kombinácií jednoducho možné ani realizovateľné, preto máme na tento účel už platný zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a jeho Prílohu č. 4...

Vzhľadom k vyššie uvedenému, je na odstránenie ohrozenia nevyhnutné odstrániť duplicitu posudzovania, či posudzovaná fyzická osoba, ktorá je už právoplatne uznaná za

invalidnú (podľa § 2 ods. 5 písm. b) bod 1. zákona), má alebo nemá dlhodobé zdravotné postihnutie vo vzťahu k pracovnej činnosti, ktorej podrobný opis je obsahom žiadosti, zo strany posudkového lekára ÚPSVaR.

K bodu 48. – k návrhu časti znenia ustanovenia § 19b ods. 10, ktorý okrem iného zavádza novú a zároveň absurdnú sankciu pre integračné registrované sociálne podniky, čo v konečnom dôsledku môže ohroziť ich finančnú stabilitu, keď nesplnia povinnosti vo vzťahu k pracovnej integrácii svojich bývalých zamestnancov na otvorenom trhu práce, na ktorých predtým poberali vyrovnávacie príspevky. Pre lepšie pochopenie súvislostí uvádzam príklad, že ak je táto tendencia infekčná, môže prísť čoskoro minister školstva s návrhom, aby všetky školy, ktoré pripravujú žiakov na budúce povolanie, vrátili ministerstvu polovicu (alebo pomernú časť) normatívu, ktorý poberali na tých bývalých žiakov, ktorí sa bezprostredne po ukončení štúdia, na trhu práce neuplatnia. Iné príklady pre istotu ani neuvádzam, aby to niekto nepochopil ako návod, resp. aby sa z toho nestal univerzálny „modus operandi“ pre zabezpečenie príjmov do štátneho rozpočtu. Za absurdné to považujem preto, že v situácii kedy sa navrhuje zásadne narušenie podnikateľského prostredia sociálnej ekonomiky, zánik stability, zníženie podpory, teda v čase, kedy sa strácajú istoty a podniky nevedia, čo bude za dva mesiace, štát pod hrozbou sankcií očakáva zázraky – záruky presahujúce možnosti, keď na sociálne podniky zabezpečujúce výkon hospodárskej činnosti, prostredníctvom zapájania znevýhodnených osôb, zdravotne znevýhodnených osôb a zraniteľných osôb, presúva aj zodpovednosť za to, čo sa doposiaľ nepodarilo školám ani ÚPSVaR – napr. zabezpečovať udržanie bývalých zamestnancov na trhu práce ešte rok, po skončení pracovného pomeru v integračnom sociálnom podniku.

k časti bodu 56. – konkrétne k návrhu znenia ustanovenia § 24 ods. 5 - navrhované znenie je už vo svojej podstate zmätočné a iracionálne, ale najmä likvidačné pre cca štvrtinu všetkých sociálnych podnikov, t. j. možno všetky integračné registrované sociálne podniky, ktoré sú založené obcami alebo vyššími územnými celkami, nakoľko neumožňuje takým registrovaným sociálnym podnikom dodávanie tovarov a poskytovanie služieb pre závislú osobu, t.j. svojho zakladateľa a všetky organizácie, ktoré sú s ním personálne alebo ekonomicky prepojené, resp., ktoré tvoria jeden konsolidovaný celok, ak zároveň nespĺňajú niektorú z veľmi špecifických podmienok ustanovených v písm. a) až e), čo by bolo v praxi veľmi nepravdepodobné. Ak ide v tejto súvislosti o omyl a nie zámer, je to omyl fatálny a neospravedliteľný pre všetkých, ktorí sa na príprave novely zákona podieľali.

Odstránenie ohrozenia vyplývajúceho z návrhu je možné napr. vypustením navrhovaného znenia § 24 ods. 5 bez náhrady, čím sa zachová doterajšie znenie, ktoré nie je potrebné meniť, alebo jeho preformulovaním.

Značne problematické pre fungovanie integračných sociálnych podnikov sa javia aj iné ustanovenia návrhu novely, ktoré však pre krátkosť času a potrebu plnenia aj iných úloh, nielen súvisiacich s činnosťou sociálneho podniku, jednoducho nie je možné z pozície konateľa sociálneho podniku dostatočne zanalyzovať a okomentovať. Samostatnou

kapitolou je ešte aj avizované zvýšenie DPH na tovary a služby dodávané registrovanými sociálnymi podnikmi na 19 %, čo samé, bez kombinácie s už navrhovanými zmenami významne ovplyvní podnikateľskú činnosť sociálnych podnikov, pretože väčšina z nich pôsobí na lokálnych trhoch, kde sú zdroje obmedzené a limitované. Teda o to, čo si štát vyberie do rozpočtu viac, o to sociálnym podnikom zostane menej. Ak nebude snaha o zmenu nastaveného smeru, bola by to aj tak len strata času a energie.

Nie som proti konštruktívnym, odôvodneným a primeraným zmenám, predpokladám, že podobný postoj má aj väčšina konateľov registrovaných sociálnych podnikov a asi všetci bez rozdielu vnímame aj nutnosť konsolidácie verejných financií, ale tento sporný návrh, pripravený údajne v spolupráci s ASES - strešnou organizáciou v zmysle § 26 ods. 2 zák. č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch, je „ESO“, pre štátny rozpočet, ale pre sociálnu ekonomiku je to „OUT“ – ďaleko za čiarou, alebo rovno „KO“. A ak je pravdou podpora ASES tomuto návrhu, tak sa to nedá nazvať inak, ako fatálne zlyhanie a zrada zo strany ASES. Dlhodobé platné a jasné pravidlá sú základom stabilného podnikateľského prostredia, čo je dôležité pre ekonomiku štátu, pre strategické plánovanie rozvoja, minimalizovanie rizík spojených s investíciami a v neposlednom rade pre dôveru v trhové hospodárstvo. Platí to aj pre sociálne podniky, ktoré sú vo väčšine prípadov obchodnými spoločnosťami (s doposiaľ vyváženými výhodami aj nevýhodami...). Zásadné zmeny podmienok a pravidiel a s tým spojená neistota - podnikateľskému prostrediu škodia. Preto sa vo vyspelých ekonomikách ku každej zmene podmienok a pravidiel pristupuje maximálne zodpovedne, realizujú sa pomaly a postupne (nie naraz a všetko), aby sa eliminovali riziká a minimalizoval negatívny dopad na podnikateľské prostredie. To je presne to, čo v prípade návrhu tejto novely neplatí. Takto sa to nerobí.

Rešpektujem pravidlá, preto okrem hlavného adresáta adresujem tento otvorený list každému, komu nie je ľahostajný osud sociálnej ekonomiky a registrovaných sociálnych podnikov, súhlasím s jeho zdieľaním, šírením a podporou zo strany každého, kto sa s jeho obsahom stotožňuje, na znak súhlasu pripojí pod neho svoj podpis a odošle jeho adresátovi.

Zostáva len dúfať, že naozaj nejde o systémové zlyhanie a že kompetentným, ktorí budú vyhodnocovať pripomienky po skončení medzirezortného pripomienkového konania, prípadne tým, ktorí budú o predmetnom návrhu v zákonodarnom procese rozhodovať (ak sa sporné ustanovenia nezmenia), ich svedomie neumožní dielo skazy dokončiť.

JUDr. Slavomír Šoltís – konateľ/riaditeľ Sociálneho podniku Mesta Gelnica, s.r.o., r.s.p.